

Lausunto 12.10.2023

Talousvaliokunta

Asia: HE 21/2023 vp Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi eräiden ympäristön käyttöön vaikuttavien hankkeiden lunastusluvasta annetun lain ja kiinteän omaisuuden ja erityisten oikeuksien lunastuksesta annetun lain muuttamisesta

Suomen Omakotiliitto ry kiittää mahdollisuudesta antaa kirjallinen asiantuntijalausunto

Omakotiliitto edustaa pientalo- ja vapaa-ajan asukkaita, toimii kohderyhmän edunvalvojana ja tarjoaa monipuolisia jäsenpalveluita. Olemme valtakunnallinen, sitoutumaton ja yleishyödyllinen kansalaisjärjestö, jossa on yli 230 jäsenyhdistystä, joihin kuuluu yli 70 000 jäsentä (kotitaloutta). Suomessa on yhteensä noin 1,2 miljoonaa omakotitaloa, joissa asuu noin 2,7 miljoonaa ihmistä sekä noin 0,5 miljoonaa vapaa-ajan asuntoa, joita käyttää 2,4–2,9 miljoonaa ihmistä.

Esitys

Esityksessä ehdotetaan muutettaviksi eräiden ympäristön käyttöön vaikuttavien hankkeiden lunastusluvasta annettua lakia sekä kiinteän omaisuuden ja erityisten oikeuksien lunastuksesta annettua lakia. Ensinnä mainittuun lakiin ehdotetaan sisällytettäväksi ympäristövaikutusten arviointimenettelyä edellyttävien sähkölinjojen ja kaasun, öljyn ja kemikaalien siirtoputkien johtoreitin valintaa ja hankkeen toteuttamistapaa koskevat säännökset. Ehdotetut säännökset täydentäisivät kiinteän omaisuuden ja erityisten oikeuksien lunastuksesta annetun lain mukaista lupaharkintaa. Kiinteän omaisuuden ja erityisten oikeuksien lunastuksesta annettuun lakiin tehtäisiin tästä johtuvat muutokset.

Huomioita

Omakotiliitto pitää hyvänä, että kansalaisjärjestöjä ja kansalaisia, kuten pientaloasukkaita ja vapaa-ajan asukkaita, kuullaan ja osallistetaan tähän valmisteluprosessiin. Erittäin tärkeää on, että jatkossakin huolehditaan omaisuudensuojan säilymisestä ja että parannetaan kansalaisten osallistumisoikeutta. Kuten esityksessä on todettu, valtiosääntöoikeudellinen pakkolunastus merkitsee syvällistä kajoamista perustuslaissa turvattuun omaisuudensuojan ytimeen, eli omistusoikeuden lunastamista sen omistajalta ja siirtämistä toiselle. On myös tärkeää, että pientalojen ja vapaa-ajan asuntojen omistajat otetaan hyvissä ajoin prosesseihin mukaan ympäristön käyttöön vaikuttavien hankkeiden osalta. Perusoikeuksien rajoittamisen edellytysten valossa huomioiden rajoitusperusteiden muun muassa hyväksyttävyyttä, tarkkarajaisuutta ja välttämättömyyttä.

Omakotiliitto pitää tärkeänä huolehtia, kuten esityksessä on todettu, että yleinen tarvekaan ei voi oikeuttaa sellaiseen kajoamiseen yksityiseen omistusoikeuteen, jossa hankkeesta yksityiselle edulle aiheutuva haitta on suurempi kuin yleiselle edulle aiheutuva hyöty. Intressivertailuedellytys ja yksityisille eduille aiheutuva haitta muodostavat siten eräänlaisen perälaudan lunastuslupaharkinnassa. On siis hyvä, että vaikka lunastuslupaharkinnan ydin on nimenomaan omistussuhteiden järjestelyyn oikeuttavan yleisen tarpeen vaatimuksen täyttymisen arvioinnissa, olisi lunastuslupaharkinnan yhteydessä mahdollista arvioida myös hankkeen toteuttamisen ympäristöllisiä edellytyksiä.

Esityksessä on kuvattu, että perustuslain 20 §:n 2 momentin mukaan julkisen vallan on pyrittävä turvaamaan jokaiselle oikeus terveelliseen ympäristöön sekä mahdollisuus vaikuttaa

elinympäristöään koskevaan päätöksentekoon. Kansalaiset ja kansalaisjärjestöt ovat jo nykyään voineet osallistua ympäristövaikutusten arviointimenettelyn piirissä olevien sähköjohtojen ja siirtoputkien lunastuslupamenettelyyn. Tätä osallistumisoikeutta on kuitenkin rajannut nykyisen lain 3 §:n säännös, jonka mukaan menettely ei ole tarpeen, jos hankkeen toteuttaminen perustuu kaikilta osin maankäyttö- ja rakennuslain (132/1999) mukaiseen oikeusvaikutteiseen kaavaan, jossa hankkeen sijainti ja suhde muuhun alueiden käyttöön on selvitetty. Tästä rajauksesta ehdotetaan luovuttavaksi.

Omakotiliitto näkee positiivisena, että rajauksen poistamisen myötä kansalaiset ja kansalaisjärjestöt voisivat osallistua tähän menettelyyn, mikä edistäisi perustuslain 20 §:n 2 momentin toteutumista.

Omakotiliitto muistuttaa, että lähtökohtaisesti sähköjohdon, ja kaasun tai muun vastaavan siirtoputki tulisi sijoittaa ja rakentaa teknisesti ja taloudellisesti toteuttamiskelpoisella tavalla siten, että johtolinjasta ympäristölle ja alueidenkäytölle aiheutuvat haitat jäävät mahdollisimman vähäisiksi ja näistä ei saa aiheutua kenellekään enempää vahinkoa tai haittaa kuin tarve vaatii. Osana ympäristövaikutusten arviointia tulisi aina selvittää mahdollisuus hyödyntää jo käytössä olevia aluelinjauksia, joilla on toimivia verkkolinjoja, kuten tietoliikenne, sähköverkko, vesihuolto, ja/tai mahdollisuus yhteisrakentamiseen muiden alueen infrahankkeiden kanssa.

Kunnioitavasti

Suomen Omakotiliitto ry

Marju Silander
toiminnanjohtaja

Ari Rehnfors
puheenjohtaja